

Интервю излъчено по БНТ *Хр. Ботев* в рубриката *ЛАБИРИНТИ НА ПОЗНАНИЕТО* на 31.V.2018 г., посветена на Христо Ботев.

Водещият Росица Панайотова:

На телефона е ръководителката и авторката на един вече осъществен проект на Института по математиката и информатиката при БАН, г-жа Румена Калтинска, която сега ще ни разкаже за него. Става дума за Виртуалния музей „Математиката и информатиката в България“, който е едно виртуално хранилище с онлайн достъпност и систематизирано знание за историята на тези научни области у нас, което предполага ценни познания.

В раздела „Първите учебници по аритметика“ на сайта на музея откриваме интересна и важна информация за един превод на аритметиката на Михайлов на руски, направен от Христо Ботев. За какво издание става по-точно дума, госпожо Калтинска?

Румена Калтинска:

Когато преди 3 г. започна създаването на виртуалния музей „Математиката и информатиката в България“, един проект на „Институт по математика и информатика“ при БАН, не очаквах да срещна някъде името на Христо Ботев. Но го срещнах – като автор на учебник по *Аритметика*!

Учебникът на Ботев излиза през 1873 в Букурещ със заглавие *Уроци за първите четири аритметически правила и за счетовете*. Това е авторизиран превод от руски език на учебника на Михайлов и *счетове* означава сметки.

Определението *авторизиран превод*, обаче, е твърде слабо, тъй като учебникът на Ботев се отличава много от другите учебници от това време. Отличава се по *начина си на изложение* и второ – по *съдържание*. В тях именно си проличават Ботевия почерк и дух, макар и в толкова необичайна за него сфера като математиката.

Няколко думи за **начина на изложение** в учебника. Така наречените *Уроци* в учебника очебийно се различават от общоприетия стил по това време, какъвто е бил и стилът на руския оригинал.

Ботевият учебник е в *стила на самоучител* и предполага, че ученикът не познава смятането. Всеки урок е построен така, че да замести един разговор между учител и ученик по съответната тема, като включва всички въпроси и отговори по нея. Стилът е приятелски, бих казала дори - фамилиарен. Ако имаме време, бих дала един пример. Цитирам:

„С такива малки числа и баба знае да решава, и, както видите, никак не е мъчно. Може човек на пръсти да сметни..... А как се решават такива задачи, в които има големи числа. Например“

Втората отлика, за която споменах, е съдържанието на учебника. Тя не е в теоретичната му част, в която Ботев внася съвсем малко допълнения, колкото да я пригоди за българските ученици. Ударението е в последната част на учебника, озаглавена **Задачи за упражнения**. Промените са много съществени и целенасочени. От всичките 65 задачи в руския оригинал, Ботев запазва само 9 и добавя 47 нови задачи!

В една част от задачите той въвежда знания от различни области на науката: от биологията (8 задачи), астрономия и физика (13), география (12), история (10), търговия (2), религия (2). Като вземем предвид, че в други чужди и наши учебници по аритметика няма толкова широко представяне на други области на знанието, може да твърдим, че Ботев е един от първите, стигнали до идеята за ролята на междудисциплинарните връзки и осъществява тази идея, макар и на начално равнище. В днешна терминология, можем да приемем Христо Ботев за предтеча на политехнизацията в обучението по математика.

Особено важни са втория вид задачи. Това са задачи особено ценни и оригинални със своя текст. Текстът им е пропит с *патриотичен и революционен дух*, а на места и с *остра политическа сатира* (толкова характерна за Ботев!). Не мога да се въздържа от няколко примера:

- Асен и Петър освободиха България от игото на гърците в 1190 г. След 216 години България падна под властта на турците. В коя година отечеството ни изгубва своята свобода?

- Борис, цар Български, принял християнската вяра в 862 година, а Владимир, княз руски, в 988 г. Колко години българите са се ... покръстили по-рано от русите?

- България падна под властта на турците в 1396 г. Колко години тя добрува под сянката на султаните? (До която година искате).

Показателно, нали? Ирония.

В заключение. Какво може да се каже за Ботев, което вече да не е казано?! Живее толкова малко, а прави толкова много – и не за себе си!

Поет, публицист, революционер, войвода. Високи върхове!

И изведнъж го срещаме приземен! Ботев е сред авторите на учебници от онази епоха! Грижа за малките ученици!

Незадължен от никого, той хвърля огромен, не по нагласата и интересите си труд, за да изпълни дълга си изцяло – да създаде полезен за тях учебник, чрез който да им вдъхне не само любознателност, но и патриотизъм!